

PROJECTVERSLAG

Eindverslag DAG Trips 2002-2003

Uitgevoerd door:

DLV Gewasbescherming

Nieuw Vennep, Maart 2004

Samengesteld door:

Irma Lukassen
Martine Beemster
DLV Gewasbescherming

Gefinancierd door:

Productschap Tuinbouw

Productschap Tuinbouw, Postbus 280, 2700 AG Zoetermeer

Eindverslag DAG Trips 2002 - 2003

Uitgevoerd door DLV Gewasbescherming als
onderaannemer van PPO Glastuinbouw
Projectleider Ellen Beerling, PPO Glastuinbouw

DLV Gewasbescherming
Lireweg 5c
2153 PH Nieuw Vennep
Tel. 0252 688541
Fax 0252 688479

Dit onderzoek is gefinancierd door:

Productschap Tuinbouw
Postbus 280
2700 AG Zoetermeer

© DLV Gewasbescherming

Dit document is auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze uitgave mag derhalve worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DLV Gewasbescherming. De merkrechten op de benaming DLV komen toe aan DLV Adviesgroep N.V. Alle rechten dienaangaande worden voorbehouden.

DLV Adviesgroep N.V. is niet aansprakelijk voor schade bij toepassing of gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Achtergronden.....	4
1.2	Aanleiding tot het project.....	4
2	Doel van het project	5
2.1	Doelstellingen.....	5
2.2	Beoogde projectresultaten	5
3	Organisatie	6
3.1	Projectorganisatie.....	6
3.2	Taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden.....	6
3.3	Overlegmomenten en rapportages.....	6
4	Werkwijze	7
4.1	Vorbereiding.....	7
4.2	Uitvoering.....	7
4.2.1	Begeleiding.....	7
4.2.3	Schriftelijke kennisoverdracht.....	8
4.2.4	Afstemming en terugkoppeling.....	8
4.2.5	Verslaglegging	8
5	Resultaten	9
5.1	Demonstratiebedrijven	9
5.2	Excursies, Open Dagen en presentaties.....	9
5.3	Publicaties	10
6	Evaluatie	12

Bijlage: Publicaties

1 Inleiding

1.1 Achtergronden

De Nederlandse sierteelt moet werken aan duurzame productiemethoden. Dit wordt gevraagd door de overheid (zie nieuw gewasbeschermingsbeleid: “Zicht Op Gezonde Teelt”), de milieuorganisaties, de handel en de consument. Een belangrijke stap in die richting vormt de geïntegreerde gewasbescherming, waarbij het gebruik van chemische middelen tot een minimum wordt beperkt. Siertelers zien het belang hiervan in en binnen de sierteeltsector is hiervoor dan ook veel belangstelling. Praktische problemen maken een grootschalige overstap naar geïntegreerde gewasbescherming echter tot nu toe nog niet mogelijk. Uit eerdere onderzoeks- en demoprojecten is gebleken dat trips in veel sierteeltgewassen het grootste struikelblok vormt.

In de periode 1997-2000 heeft , onder leiding van DLV-Gewasbescherming, het demonstratieproject SiGNatuur (Sierteelt Geïntegreerd Natuurlijk) gelopen. Dit project was gericht op opschaling van geïntegreerde gewasbescherming in de sierteelt, en telde 20 demo-bedrijven. Uit het project kwam naar voren dat de geïntegreerde bestrijding van Californische trips de bottleneck vormt.

1.2 Aanleiding tot het project

Voor de tripsproblematiek moesten oplossingen worden gezocht door middel van onderzoek. Deze oplossingen moesten vervolgens in de praktijk worden geïmplementeerd en gedemonstreerd, zodat zoveel mogelijk telers hier snel kennis van kunnen nemen en dit in in hun eigen praktijksituaties kunnen inpassen.

Ook bleek er na beëindiging van het project SiGNatuur een leemte te ontstaan in de kennisvoorziening richting de praktijk. Het project, waarin door middel van excursies, open dagen, en een wekelijkse column in een vakblad steeds de laatste stand der techniek aan bod kwam, moest een vervolg krijgen, aldus ook het Productschap Tuinbouw en LTO Nederland.

Mede naar aanleiding van het demoproject SiGNatuur is er een groot onderzoeksproject gestart, gericht op de geïntegreerde bestrijding van Californische trips in siergewassen. Vanuit de praktijk (gewascommissies van LTO Groeiservice) is hier hoge prioriteit aan toegekend. Binnen het project, dat gefinancierd werd door het PT, werd door PPO Glastuinbouw (overall-projectleider) onderzoek uitgevoerd naar nieuwe tripsbestrijdingsstrategieën. Als onderdeel van dit onderzoeksproject is door DLV Gewasbescherming het demoproject DAG Trips (Demo Aanpak Geïntegreerde bestrijding Trips) gestart.

2 Doel van het project

2.1 Doelstellingen

De doelstellingen van het project DAG Trips zijn als volgt geformuleerd:

- demonstreren van de laatste stand der techniek betreffende de geïntegreerd bestrijding van californische trips;
- snell opschaling en implementatie van de onderzoeksresultaten vanuit het lopende project “Tripsbestrijding Siergewassen” van PPO Glastuinbouw;
- Informatievoorziening naar de praktijk middels excursies, open dagen, artikelen en een wekelijkse column in een vakblad;
- Terugkoppeling van de praktijkervaringen naar het onderzoek.

2.2 Beoogde projectresultaten

De beoogde projectresultaten waren:

- Vijf sierteeltbedrijven laten fungeren als demonstratiebedrijf;
- Het begeleiden van deze bedrijven op het gebied van geïntegreerde bestrijding van trips, gebruikmakend van de laatste stand der techniek en de meest recente onderzoeksresultaten;
- Deelname van 500 siertelers aan een twintigtal excursies/opendagen;
- Het verzorgen van vier artikelen en een wekelijkse column in een vakblad;
- Terugkoppeling van de praktijkervaringen en vragen naar het onderzoek.

3 Organisatie

3.1 Projectorganisatie

Opdrachtgever en financier voor het gehele project “Tripsbestrijding Siergewassen”, waar het project “DAG Trips” deel van uit maakte, was het Produktschap Tuinbouw. De overall-projectleiding was in handen van E. Beerling van PPO Glastuinbouw.

DLV Gewasbescherming was onderaannemer voor wat betreft het deelproject “DAG Trips”. Vanuit DLV Gewasbescherming werd dit project geleid door P. Lentjes en I. Lukassen. De begeleiding van de vijf demonstratiebedrijven werd verzorgd door de gewasbeschermingsadviseurs C. Vermeulen, J. Zwinkels, I. Lukassen en teeltadviseur M. Boekelo. Door het Produktschap Tuinbouw is een begeleidingscommissie voor het tripsonderzoek in het leven geroepen. Vanuit dit demoproject is hieraan deelgenomen door I. Lukassen.

3.2 Taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden

Eindverantwoordelijke voor het gehele project was PPO Glastuinbouw. DLV Gewasbescherming was verantwoordelijk voor het deelproject “DAG Trips”.

DLV Gewasbescherming had als taken/verantwoordelijkheden:

- werven demonstratiebedrijven (de gewaskeuze werd bepaald door de begeleidingscommissie);
- formeren begeleidingsgroepen per demobedrijf;
- begeleiding van de demobedrijven;
- regelmatige verslaglegging per bedrijf;
- organiseren van excursies en open dagen en de werving hiervoor;
- schrijven van artikelen en tweewekelijkse column in vakbladen;
- schrijven van eindverslagen per demobedrijf en van het deelproject.

3.3 Overlegmomenten en rapportages

Tussen de projectleiders vanuit DLV Gewasbescherming en PPO Glastuinbouw heeft, afhankelijk van de voortgang van het project, regelmatig overleg plaatsgevonden. De begeleidingscommissie kwam ongeveer twee keer per jaar bij elkaar voor overleg. De begeleiders van de demobedrijven vanuit DLV Gewasbescherming en de onderzoekers vanuit PPO Glastuinbouw hebben twee keer per jaar overleg gevoerd, waarbij kennis en ervaringen werden uitgewisseld en teruggekoppeld.

4 Werkwijze

4.1 Voorbereiding

De vijf gewascommissies van LTO Groeiservice, kuipplanten, Cyklaam, Anjer, Yucca en Saintpaulia Cymbidium hadden bij hun onderzoekswensen het tripsonderzoek de hoogste prioriteit gegeven. Met de keuze van de demonstratiebedrijven die door LTO Groeiservice zijn geworven is hier rekening mee gehouden.

Bij de keuze van de demonstratiebedrijven werden een aantal eisen gesteld. De betreffende ondernemers moesten:

- al enige tijd bezig zijn met geïntegreerde bestrijding van trips, het waarnemen (scouten) en registreren;
- bereid zijn om op eigen risico en kosten mee te werken aan het project;
- bereid zijn om mee te werken aan een column;
- bereid zijn om excursiegroepen te ontvangen en om Open Dagen te organiseren op zijn/haar bedrijf.

Per demonstratiebedrijf zou vervolgens een begeleidingsgroep samengesteld worden. Deze groep moest bestaan uit:

- de ondernemer zelf (of een werknemer verantwoordelijk voor de gewasbescherming);
- een vertegenwoordiger van zijn toeleverancier van biologische gewasbeschermingsmiddelen;
- twee collega-telers.

De leden van elke groep zouden maandelijks bij elkaar moeten kunnen komen op het betreffende demonstratiebedrijf. De ondernemer en collega-telers zouden moeten behoren tot de “voorlopers”, en bij voorkeur gezag en uitstraling hebben binnen hun teelt.

Ook de werving van de begeleidingsgroep per demonstratiebedrijf is uitgevoerd door LTO Groeiservice.

4.2 Uitvoering

4.2.1 Begeleiding

Elk demonstratiebedrijf werd begeleid door een adviseur van DLV Gewasbescherming. Samen met de ondernemer en eventueel de vertegenwoordiger van de toeleverancier werd een plan van aanpak voor de geïntegreerde gewasbescherming opgesteld. Dit plan werd getoetst door de begeleidingsgroep. Indien mogelijk kwam de begeleidingsgroep één maal per maand bij elkaar om de voortgang te bespreken en de aanpak voor de komende periode door te nemen. In totaal zijn de begeleidingsgroepen 11 keer per jaar bij elkaar gekomen.

De ondernemers waren zelf verantwoordelijk voor het scouten, de registratie van de tellingen en waarnemingen en de registratie van de gebruikte gewasbeschermingsmiddelen. Deze gegevens werden door de adviseur verwerkt in grafieken en tabellen, welke maandelijks binnen de begeleidingsgroep werden besproken.

De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de gewasbescherming lag bij de ondernemers zelf.

Eindverslag DAG Trips, maart 2004

Er was in de begroting geen financiële vergoeding voor de ondernemers en de overige deelnemers opgenomen, daarom is vooraf geen schade-overeenkomst opgesteld. Adviezen van de begeleidingsgroep waren hierdoor praktisch en herkenbaar voor de praktijk zonder dat er onnodige risico's werden genomen.

4.2.2 Excursies en Open Dagen

Om de ervaringen die binnen het project zijn opgedaan te communiceren naar de praktijk, zijn er in totaal 20 excursies en Open Dagen gepland op de demonstratiebedrijven. De werving voor deze activiteiten vond plaats door middel van aankondigingen in het Vakblad voor de Bloemisterij en in de gewasnieuwsbrieven van LTO Groeiservice. Het aantal tuinders dat zich aanmeldde voor de excursies en Open Dagen was echter over het algemeen lager dan verwacht. Om toch meer tuinders te kunnen bereiken, is er voor gekozen om daarnaast ook aan te sluiten bij bestaande gewasbeschermingcursussen van diverse agrarische opleiding centra. Daarnaast werden er een aantal presentaties verzorgd tijdens de Landelijke Dagen van LTO Groeiservice. De presentaties, lezingen en excursies werden verzorgd door de betreffende begeleider van DLV Gewasbescherming. Bij landelijke dagen is vaak gekozen voor een gezamenlijke presentatie met PPO Glastuinbouw. Op deze manier werd zowel gedaan onderzoek als wel de ervaringen van de bedrijven breeduit gecommuniceerd naar de telers.

4.2.3 Schriftelijke kennisoverdracht

Binnen het project SiGNatuur zijn zeer positieve ervaringen opgedaan met een wekelijkse column, waarin de ondernemers van de demobedrijven zelf aan het woord kwamen. Gebleken is dat tuinders zich directer aangesproken voelen door een dergelijke column. Voor dit project is gekozen voor een vierwekelijkse pagina in het Vakblad voor de Bloemisterij, waarin alle vijf de ondernemers vertelden over de gang van zaken rond de gewasbescherming op hun bedrijf. Daarnaast werden er vier artikelen geschreven om de ervaringen en resultaten binnen het project uit te dragen. In de gewasnieuwsbrieven van LTO Groeiservice werd regelmatig de stand van zaken beschreven.

4.2.4 Afstemming en terugkoppeling

De adviseurs/begeleiders van de verschillende demobedrijven en de betrokken onderzoekers van PPO glastuinbouw kwamen twee keer per jaar bij elkaar. Tijdens dit overleg werden kennis en ervaringen uitgewisseld en de voortgang in het onderzoek besproken. De voortgang van het project werd door de projectleider van DLV Gewasbescherming regelmatig teruggekoppeld naar de begeleidingscommissie trips. De overall-projectleider van PPO werd op de hoogte gehouden door middel van de maandelijkse verslagen van de begeleiders van de demobedrijven, en door middel van regelmatig contact met de projectleider van DLV Gewasbescherming.

4.2.5 Verslaglegging

Van elke bijeenkomst werd door de betreffende adviseur van DLV Gewasbescherming een kort verslag gemaakt. Dit werd verzonden naar alle leden van de begeleidingsgroep, de adviseurs van de andere demobedrijven en naar de projectleiders van PPO Glastuinbouw en DLV gewasbescherming. Daarnaast is per demobedrijf een eindverslag gemaakt. Deze verslagen zijn naar de belanghebbenden verstuurd.

5 Resultaten

5.1 Demonstratiebedrijven

Het project DAG Trips heeft twee jaar gelopen. De volgende bedrijven hebben gedurende het project gefungeerd als demonstratiebedrijf:

- Kwekerij Henny Stricker (2002), Rijsenhout (Saintpaulia's)
Begeleiding: I Lukassen
- Kwekerij Humako (2003), Rijsenhout (Saintpaulia's)
Begeleiding: I. Lukassen
- Kwekerij Piet Vijverberg (2002), Honselersdijk (Yucca's)
Begeleiding: C. Vermeulen
- Kwekerij Sjaloom (2003), Waddinxveen (Yucca's/Beaucarnea's)
Begeleiding: C. Vermeulen
- Kwekerij Growing Piece, Honselersdijk (Kuiplanten)
Begeleiding: C. Vermeulen
- Kwekerij Martin Zwinkels, Honselersdijk (Anjers)
Begeleiding: J. Zwinkels
- Kwekerij J. Hartink, Twello, (Cyclamen)
Begeleiding: M. Boekelo

Het Cymbidium bedrijf haakte af na de eerste bijeenkomst omdat zij andere verwachtingen hadden. Voor dit bedrijf in de plaats is het sierteeltbedrijf van Martin Zwinkels gekomen. Kwekerij van Henny Stricker fungeerde in het eerste jaar als demonstratiebedrijf. Het tweede jaar is overgestapt naar Humako B.V. vanwege een gezamenlijk onderzoek van DLV en PPO naar *Hypoaspis sp.* in de Saintpauliateelt. Bij Henny Stricker waren de mogelijkheden om onderzoek neer te leggen, in de gangbare teelt, minder geschikt.

Kwekerij Piet Vijverberg fungeerde gedurende het eerste jaar als demonstratiebedrijf voor de Yucca-teelt. In verband met de verhuizing en interne reorganisatie van dit bedrijf, heeft Kwekerij Sjaloom deze taak voor het tweede jaar overgenomen.

Van elk gewas/demonstratiebedrijf is door de betreffende adviseur een eindverslag geschreven. Deze verslagen zijn door geïnteresseerden op te vragen bij DLV Gewasbescherming. Hiervan is melding gemaakt in het "Vakblad voor de Bloemisterij".

5.2 Excursies, Open Dagen en presentaties

In totaal waren er 20 excursies/open dagen gepland. Omdat er voor de excursies of open dagen over het algemeen minder belangstelling was dan verwacht, is er gezocht naar andere manieren om de tuinders te bereiken. Naast het aansluiten bij diverse landelijke dagen zijn er lezingen verzorgd tijdens een cursus "Gewasbescherming" en een cursus "Sputlicentie 1" van het AOC, en zijn er presentaties gehouden tijdens Landelijke Dagen van LTO Groeiservice. Naar aanleiding van een oproep in het "Vakblad voor de Bloemisterij" heeft zich één groep aangemeld voor een excursie.

In Tabel 1. staat een overzicht van de activiteiten per jaar en het aantal bezoekers. Er is bij de registratie geen onderscheid gemaakt tussen telers en andere bezoekers.

5.3 Publicaties

Gedurende het project verscheen er tweewekelijks een column in het “Vakblad voor de Bloemisterij”. In deze column kwam de stand van zaken per demobedrijf aan de orde. Ook verschenen er vier artikelen in het Vakblad voor de Bloemisterij en in de nieuwsbrief Potplanten van LTO Groeiservice. Daarnaast is er, naar aanleiding van een proef in Saintpaulia, een brochure geschreven, die werd uitgedeeld tijdens excursies, lezingen, enz. In Tabel 2. staat een opsomming van de verschenen publicaties.

2002

Datum	Teelt	Activiteit	Locatie	Aantal bezoekers
09-10	Cyclamen	Cursus	Kwekerij Jan Hartink	25
16-10	Kuipplanten	Presentatie	Landelijke Dag Kuipplanten LTO	36
30-10	Yucca	Cursus	Kwekerij Piet Vijverberg	12
19-11	Anjer	Excursie	Kwekerij Martin Zwinkels	20

2003

Datum	Teelt	Activiteit	Locatie	Aantal bezoekers
09-10	Kuipplanten	Excursie	Kwekerij Growing Piece	8
21-10	Saintpaulia	Excursie	Kwekerij Humako	20
28-10	--	Sputlicentie cursus	Wellantcollege Aalsmeer	18
28-10	--	Sputlicentie cursus	Wellantcollege Aalsmeer	18
30-10	Kuipplanten	Excursie	Kwekerij Growing Piece	27
02-12	--	Cursus	Agrotrainingcentrum Holland Bleiswijk	10
02-12	--	Cursus	Agrotrainingcentrum Holland te Bleiswijk	6
03-12	Yucca	Presentatie	Landelijke Dag Groene en Bonte Potplanten LTO	82

2004

Datum	Teelt	Activiteit	Locatie	Aantal bezoekers
13-1	--	Cursus geïntegreerde gewasbescherming	Wellantcollege Aalsmeer	7
27-1		Cursus geïntegreerde gewasbescherming	Wellan	9
12-02	--	LTO Cursus	Rijswijk	14
12-02	--	LTO Cursus	Rijswijk	7
17-02	Saintpaulia	Sputproef	De Kwakel	5
24-02	-	Cursus spuitlicentie	Wellantcollege	7
09-03	-	Cursus spuitlicentie	Wellantcollege Aalsmeer	5
09-03	-	Cursus spuitlicentie	Wellentcollege Aalsmeer	7

Tabel 1.   *Activiteiten per jaar*

Eindverslag DAG Trips, maart 2004

Datum	Publicatie	Auteur(s)
23-01-2002	Gewasnieuwsbrief Potplanten van LTO Groeiservice "Start onderzoek- en demonstratieproject trips".	Peter Lentjes (DLV Gewasbescherming)
01-01 2002 31-12-2003	Vier-wekelijkse column "DAG Trips" in "Vakblad voor de Bloemisterij"	C. Vermeulen/I. Lukassen (DLV Gewasbescherming)
20-02-2002	Gewasnieuwsbrief Ficus van LTO Groeiservice "Beoordeling spuittechniek"	Irma Lukassen (DLV Gewasbescherming)
17-03-2003	Artikel "Beter in het najaar bestrijden" in "Gewasnieuwsbrief Potplanten" van LTO Groeiservice	C. Vermeulen (DLV Gewasbescherming)
Oktober 2003	Brochure DLV Gewasbescherming " <i>Hypoaspis</i> gevestigde orde in Saintpaulia?"	I. Lukassen (DLV Gewasbescherming) en E. Beerling (PPO Glastuinbouw)
November 2003	Gewasnieuwsbrief Saintpaulia van PPO Glastuinbouw "Hypoaspis loopt in Saintpaulia als een speer"	I. Lukassen (DLV Gewasbescherming) en E. Beerling (PPO Glastuinbouw)
Januari 2004	Artikel "Roofmijt raakt ingeburgerd in Saintpaulia" in "Vakblad voor de Bloemisterij" nr.2.	I. Lukassen (DLV Gewasbescherming) en E. Beerling (PPO Glastuinbouw)

Tabel 2. Publicaties

6 Evaluatie

Alle demonstratiebedrijven geven aan dat de discussie alvorens een bepaalde actie ondernomen wordt leidt tot het opdoen van kennis en bedenken van creatieve mogelijkheden voor de aanpak van de geïntegreerde gewasbescherming. Kortom de werkwijze van het project is erg succesvol geweest voor de deelnemende bedrijven. De probleemgerichte aanpak had duidelijk een meerwaarde ten opzichte van de gebruikelijke studieclubs. Het blijkt dat telers veel geleerd hebben en meer nadenken over andere ('nieuwe') mogelijkheden.

Wel blijkt dat telers die nog weinig ervaring hebben met geïntegreerde gewasbescherming struikelen over punten die de basis vormen van de geïntegreerde aanpak. Denk aan communicatie, waarnemen door al het personeel, regelmatig scouten en registreren van de populatieontwikkeling en herkennen van ziekten en plagen. Een aantal zaken zijn gemakkelijk te leren een aantal zaken vergen discipline en opnemen van bepaalde acties in de standaard bedrijfsvoering. Zo valt het lang niet altijd mee om wekelijks signaalplaten te blijven tellen in de piekperiode van de afzet van de producten.

Het blijkt lastig te zijn om telers te motiveren om naar bijeenkomsten te komen. Door de koppeling van DAG Trips excursies aan reeds bestaande gewasbeschermingactiviteiten uit het bedrijfsleven kon toch nog een redelijk aantal telers (+ derden) in totaal 343, kennis op doen van de ervaringen van DAG Trips.

De ervaringen van de demonstratiebedrijven met geïntegreerde gewasbescherming gedurende het project waren wisselend. In Anjer kwam men tot de conclusie dat men met de huidige beschikbare middelen en kennis nog niet veel kan. Het blijkt een gewas waar nader onderzoek noodzakelijk is om te kijken of het uitzetten van natuurlijke vijanden succesvol kan zijn. In de andere teelten bleek er echter meer mogelijk dan gedacht werd. Zo werd in de Yucca voor de eerste keer de trips met succes geïntegreerd aangepakt. Door met een combinatie van de schimmel Mycotal en de inzet van *Amblyseius cucumeris* werd een hele teelt volbracht met maar één kleine pleksgewijze correctie.

Bij Saintpaulia is de roofmijt *Hypaspis aculeifer* onderzocht. Het blijkt een roofmijt die zich op een schone (nieuwe) bevoeiingsmat minder snel verspreidt dan op een gebruikte onderbevoeiingsmat. De vraag kwam in de begeleidingsgroep naar voren omdat de teeltduur erg kort is en de tafels soms uitdrogen tussen de teelten door wat nadelig is voor de aanwezige populatie bodemroofmijt.

Het eerste jaar in de kuitplanten heeft men geleerd dat basisfactoren als scouten en bedrijfshygiëne bepalende factoren zijn voor het wel of niet slagen van een succesvolle geïntegreerde gewasbescherming. Het tweede jaar ging beduidend beter en bleek *Orius* een zeer waardevolle wants voor de bestrijding van de trips. Met *Orius* in de kuitplanten was nog nauwelijks ervaring.

Bij Jan Hartink bleek dat zeer hoge aantallen californische trips niet voor gewasschade zorgden. Wederom blijken gewaswaarnemingen bepalend voor de beslissing wel of niet bestrijden. Zelfs met zeer lage hoeveelheden *Amblyseius cucumeris* lukt het om succesvol geïntegreerd te telen.

Alle demonstratiebedrijven gaan op de één of andere manier verder met geïntegreerde gewasbescherming. Twee demobedrijven (Saintpaulia en Cycloam) gaan zelfstandig verder met de geïntegreerde aanpak. Kwekerij Growing Piece (kuitplanten) en Kwekerij Sjaloom

Eindverslag DAG Trips, maart 2004

(Yucca/Beaucarnea) zullen verder gaan met ontwikkelen van geïntegreerde gewasbescherming onder het project 'Strateeg' (geïntegreerde gewasbescherming bloemisterij, LTO Groeiservice). Voor de anjerteelt werken DLV Facet en PPO Glastuinbouw aan een onderzoeksvoorstel waarbij de knelpunten van de geïntegreerde anjerteelt worden aangepakt.

De collegatellers probeerden over het algemeen ook regelmatig bepaalde toepassingen. Bijvoorbeeld het middel Mycotal werd in de kuiplanten en groen potplanten voor diverse insecten (trips/wittevlieg) ingezet wat voor het project niet gebeurde. Ook natuurlijke vijanden als *Hypoaspis* probeerde men op het eigen bedrijf uit. Sommige begeleidingsgroepen zoals de *Saintpaulia* bestond al uit leden die allemaal geïntegreerde gewasbescherming uitoefenden.

Bijlage: Publicaties